AYHAN HÜLAGÜ ile Röportaj

17.04.2011

Ülkeler ayrı, ön yargılar aynı

Birgi ve Dimitsana'da aynı anda kurtuluş törenleri düzenleniyor. Türkler Yunanlıları katil, Yunanlılar Türkleri barbar olarak nitelendiriyor. Öteki Kasaba belgeseli iki ülkenin önyargılarını tartışmaya açıyor.

Bir yanda Türkiye'nin Ege Bölgesi'ndeki Birgi, bir yanda Yunanistan'ın Mora yarımadasındaki Dimitsana kasabası... Birinde minareler yükseliyor göğe doğru, birinden çan sesleri yükseliyor. İnançları dışında hemen her şeyi aynı olan iki kasabada aynı tarihlerde bağımsızlık kutlamaları yapılıyor. Türkiye'de sokaklar kırmızı-beyaz bayraklarla donatılıyor, öğrenciler kafaları sargıda savaşı canlandırıyor, milliyetçi şiirler okuyor. Yunanistan'da ise küçükler ellerinde bayraklarla resmî törenlere katılıyor, deyim yerindeyse kin kusarak şehitlerini anıyor. İki farklı kasaba, iki çarpıcı fotoğraf. Okunan şiirlerde, söylenen marşlarda bir tek ülke isimleri değişiyor. Türkler, 'Katil Yunanlılar!' diye bağırıyor, Yunanlılar 'Barbar Türkler!' Ötekileştirici törenler akıllara şu soruyu getiriyor: Kim haklı? Bu sorunun cevabını arayan Zaman Gazetesi yazarlarından Herkül Millas ile Nefin Dinç, kasabaları ziyaret ederek Öteki Kasaba adlı bir belgesel çekti. Türkler ile Yunanlılar arasındaki önyargıları anlatan bir belgesel. Dün İstanbul Film Festivali'nde gösterilen ve büyük ilgi gören çalışmada yerel halkın görüşleri yer alıyor.

Çekimlerin Birgi ve Dimitsana'da yapılmasının özel sebepleri var. Birbirine karşı bağımsızlık

mücadelesi veren ülkelerin kasabaları seçilmiş. 1821'de Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Yunan ihtilali başladığında Dimitsana öncü bir rol oynamış. Yüz yıl sonra da Yunan ordusu Birgi'yi işgal edip 3 yıl orada kalmış.

Çalışma iki yılda tamamlanmış, bir yıl gezi gözlem, bir yıl çekim. Kılıçların çekildiği, köylerin yakıldığı şehirlerin insanlarına söz hakkı verilmiş. Anaokulundaki çocuklar, köy kahvesindeki amcalar, elleri kınalı teyzeler 'öteki'ni tanımadan görmeden uzun uzadıya anlatılmış. Üç-dört yaşlarındaki çocuklara sorulan bir soru var ki ibretlik. Millas soruyor, çocuklar cevaplıyor: 'Çinliler düşmanımız mı? -Hayır. İngilizler düşmanımız mı? -Hayır. Yunanlılar düşmanımız mı? -Eveeettt...' Yunan çocuklarına sorulunca aynı cevaplar geliyor.

Millas, önyargıları ikiye ayırıyor. Birincisi gerçeklikten uzak, bir ulusu yücelterek yazılan tarih kitaplarının oluşturduğu önyargı, ikincisi öğretilerin oluşturduğu önyargı. Türklerde ve Yunanlılarda iki önyargı var. Bu yüzden birbirilerini tanımadan, görmeden nefret edebiliyorlar, yan yana gelip konuşsalar bütün sorun çözülecek. Yazar, öğretilerin neden değişmediğini şöyle açıklıyor: "O dönemde savaş cumhuriyetçiler ile kralcılar arasındaydı. Milliyetçilik faydalıydı, herkes kendi ırkını üstün görüyordu. Şimdi aynı mantıkla bakmak yanlış. Savaşta iki devletin de birbirine zarar verdiğini unutmamak lazım. Yunanlılar çekilirken Rum köylerini de yaktılar. Bu bir savaş gerçeği ve taktiği. Rumlar ya da Türkler barbar demek yanlış. Sorunlar kapanmıyor, yeniden üretilip yeni nesillere aktarılıyor."

Bütün sorun milliyetçilikte

Yunanlılar ve Türklerin önyargılarının farkında olduğu söylenemez. Örneğin, Dimitsana Belediye Başkanı, Patrik'in Türkler tarafından asılışını anlatan tablonun önünde dostluk mesajı veriyor. Millas, bu çelişkileri koyu milliyetçiliğe bağlıyor. Kişi önce kendini sonra milletini anlarsa sorun çözülür. Her şey millileştirilmeli. Bütün ülkelerde benzer sorunların olduğunu söyleyen yazar, ilginç bir anısını anlatıyor: 'Filmi arkadaşlarımla ilk olarak ABD'de izledim. İsrailli bir arkadaşım hüngür hüngür ağladı. 'Bizim de Araplarla benzer sorunlarımız var,' dedi. Demek ki bütün milliyetçilikler aynı. İnsanlar gerçeklerle yüzleşmek istemiyor. Nedenini sorunca ya sessiz kalıp geçiştiriyor ya da inkâr ediyor. Baştan sona bilinçsiz olanlar da var. Benim tezimde kişi beyninin nasıl yıkandığını anlarsa sorunu çözer. Devletin rolü, müzeler incelenmeli, herkes tarihiyle yüzleşmeli. Kabul edelim, herkes kusurlu."

10 yılda büyük adımlar atıldı

Millas, son 10 yılda büyük adımlar atıldığını, Türkiye'deki demokratikleşme sürecinin sorunun çözümüne önemli katkı sağladığını söylüyor. Geçtiğimiz yıllarda gösterilen 1821 belgeseli ile Yunanistan'da birçok şey değişmiş. Halkın bildiği konuştuğu şeyler (Türkler ile Yunanlılar evlilik yapardı vb.) ilk defa dillendirilmiş. Millas'a göre ders kitaplarındaki düzenlemeler sevindirici ama yeterli değil. Karşı tarafın olumlu taraflarına da yer verilmeli. Millas, "İlkokullarda çocuklara güya güven aşılanıyor. Bu değişimi toplum yapacak. 'Türklüğe hakaret', 'Ordu eleştirilemez' vb. kanunlar değiştirilmeli. Mesela bir Türk çok sigara içiyor desem hakaret etmiş olur muyum? Neye göre kime göre konuşacağım? Herkes her şeyi konuşabilmeli. Tüm bunların aşılması sadece bir nesil işi değil, 3-4 neslin geçmesi lazım. Çelişkiler zamanla ortadan kalkacak." diyor.